

בבא מציעא נב
עניין: נפש רעה

רש"י בראשית כג, טז

מתן קצור: (טו) וישקל אברהם לעפרן. וכא חסר וי"ו לפי שאמר הרצה ואפי' מעט לא עשה שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנאמר עוזר לסוחר שמתקבלים נשקל ככל מקום ויש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין לנטיאר"ש נלע"ז: (יז) ויקם שדה עפרון. וכ"כ מקומה

גור אריה שם

חסרי⁹¹. ועוד עפרון חסר בגימטריא 'רע עין', שהיה רע עין⁹², ולא היה רוצה לקבל רק משקל גדול. ומה שנקרא זה 'מעט'⁹³, לפי שאין חילוק בין משקל גדול למשקל קטון, רק שמוציא המשקל הגדול יותר בריוח⁹⁴, ולפיכך אמרין בבבא מציעא (ר' נב:) המעמיד על זווי נקרא רע עין⁹⁵, פירוש מי שאינו רוצה לקבל רק מעות שהם טובים מאד הוא רע, שמדקדק כל כך עם חבירו. וכן היה עפרון גם כן, מעמיד עצמו על זווי לתת לו קינטרין גדולים, ולפיכך כתב חסר – שיורה על שהוא חסר, והוא 'רע עין'

מהר"ל דרך חיים פ"ב מ"ט
 רבי אליעזר בן הורקנוס אמר עין טובה, במקום הזה קרא התנא אותם בשם רבי, כי אמרו דבר הלכה וראוי לקרות אותם בשם רבי, והיה רבי אליעזר נמשך אחר ההכנה שהיה בו. כבר אמרנו למעלה, כי מעלת רבי אליעזר במה שהיה לו כח נפש נבדלת מן הגוף ובוזה היה בעל נפש טוב, ולפיכך שבח המדה עין טובה כי בעל נפש טוב יש לו עין טובה, כמו ההיפוך מי שהוא בעל נפש רע הוא עין רע, כי כן קראו רז"ל בעל עין הרע בכמה מקומות עין רעה נפש רעה, כמו שתמצא בפרק הזהב (ב"מ נ"ב, א') סלע שפחתה פחות משתות מי שאינו מקבלה אינו אלא נפש רעה ואין זה רק שהוא עין רע, שכן אמרו במקום אחר (שם ע"ב) המעמיד עצמו על זווי נקרא עין רעה ודבר זה נמצא בכמה מקומות ואין צריך לדבר זה ראי'.

רמב"ן בראשית מט, י

מצינו בנוסחאות ישנות בגמרא בבבא מציעא (נב:) "מאן דקאי אזווי מיקרי נפש רעה", שמדקדק בו ומתקשה לקבל אותו מחבירו.

והנכון בעיני שהוא מלשון "האוכל הבוסר תקחינה שניו" (ירמיה לא כט), ושרשו קהה, והיו"ד בו כיו"ד יצהר, וענין כולם החולשה והשבירה.

וכן מצאתי עוד שם במדרש חזית (שהש"ר א נז): "הופיע להם הקב"ה ריח טוב מבשמי גן עדן והיתה נפשם קוהה לאכול, אמרו לו רבינו משה תן לנו מה נאכל, אמר להם כך אמר לי הקב"ה כל בן נכר לא יאכל בו (שמות יב מג), עמדו והפרישו הנכרים מביניהם והיתה נפשם קוהה לאכול וכו'". והענין, שהיתה נפשם נחלשת ומשתברת בגופם מרוב תאותם לאכול מן הפסח שנדבק בו הריח הטוב. וכן "לא תהא הלכה קוהה להם", נחלשת ורופפת בידם. ו"מקוהו קהיאתא", מקשים קושיות מחלישות הנפש מרוב הצער והעיון, או הוא לשון שבירה שמשברין ומפרכין, כלשון "פריך רב אחא" (קדושין יג). וכך אמרו (מכילתא בא יח): "אף אתה הקהה את שניו", שפך אותם, או תחלישם

תורת חיים

מקרי נפש רעה ונראה ללכדי מקרי נפש רעה דכסער קהלה בנות הקמאניס כתיב יש רעה חולה ונומר עד זה הכל וחלי רע הוא וכתיב הזוהר דמלאך הממונה על העלונים חולה רעה שמו ואינו מניחן ליהנות מנכסיהן :

ספר חסידים

חתרעה כל אדם שהוא עצרו ומקפיד שלא ירויחו עליו ושלא לוותר (לו) כלום משלו או לוקה ריבית לעולם לא יצליחו כל אותם שיש בידם מממונו וכל מי שיש בידו מממונו או ימות או יעני אבל מי שהוא ותרן בממונו אצל אחרים